

Frankovics György

Szent László a horvátoknál

Részletek a jeles etnológus halálával félbehagyott kutatásainak szövegelemlekeiből (további oldalak a naputonline.hu közlésében olvashatóak.)

A szerkesztőség köszöni a kutató családjának, hogy rendelkezésünkre bocsátotta a számítógépben maradt – könyvfelfedezésnek szánt, befejezetlen – anyagokat.

A magyar szentek közül Szent László (1040 tája – 1094) tisztelete különös figyelmet érdemel, aki a zágrábi püspökség megalapítója volt (1094). László idősebb nővérét, szép Ilonát (Ilijepa Jelena) Zvonimir horvát királyhoz adták férjhez. Zvonimir 1089-ben fiú utód nélkül elhalálozott. A horvát nemesség egy része úgy ítélte meg, hogy Ilonát illeti meg a királyi trón, míg mások azt a horvát királyi családnak – a Trpimirovićeknek – szánták. Stjepan herceget királlyá szentelik, aki rövid uralkodás közben meghal. A horvát főurak ismét nem tudtak megegyezni a király személyében, így aztán, főként a dalmáciai főurak egy része, küldöttséget menesztettek László magyar királyhoz, hogy felkérjék a horvát királyi hatalom átvételére és gyakorlására.

László hadaival 1091-ben átkelt a Dráva folyón, és Szlavónia-szerte nem talált nagyobb ellenállásra. Azonban, amikor német lovassága Horvátország hegyes vidékére ért, az előrehaladás nem volt többé olyan gyors, mint annak előtte. Időközben híre érkezett, hogy a kunok betörték Magyarország területére, s ennek következtében László hadaival visszatért és az ország védelmére kelt. A Dráva–Száva közti horvát területen – Szlavónia – magyar államigazgatást (megyék) és egyházi hatalmat hozott létre (zágrábi püspökség), egyben Álmos herceget bízta meg vezetésükkel. Az új püspökséget a kalocsai érsekesség jurisdikciója alá helyezte. A pápa azonban Lászlót nem ismerte el horvát királynak, s az idővel megerősödő horvát nemesség Álmost 1095-ben kiűzte országából.

Szent László ünnepén (június 27.), akit Horvátország-szerte tiszteltek, felszendült a királyt dicsőítő ének:

*Dicsőség, dicsőség Lászlónak,
Magyar vérű királynak,
Itt is, mint az égen
Uralkodjék szépen
Az égen is uralkodjék
S tartsa meg királyi nevét.*

Horvát szomszédainknál a parancsolt ünnepek sorába tartozott a magyar szentek ünnepe.

László király a zágrábi püspökség mecénásaként remek művészi értékű templomi kellékeket adományozott az általa létrehozott püspökségnek. Többek között ilyen a XI. századból származó „Szt. László-palást”, amely a zágrábi székesegyház múkincseinek sorát gazdagítja. Figyelemre méltó Szt. László aranyozott ezüsből készült ereklyetartója, amelyet a hagyomány szerint Károly Róbert adományozott a zágrábi püspöknek. Mikulić zágrábi püspök *Misalját* (Misekönyvét) (1690) a magyar szentek arcképei díszítik, s annak hátlapján ez olvasható: „S. Ladislaus Fundator Exll. Zagr. Rex Ung.” A latin nyelvű szöveg utal László zágrábi tevékenységére. Szent László kultusza a horvátországi részeken igen elterjedt volt. Számos remek műkincs emlékezik és kötődik alakjához. Pompás arany-ezüst domborművek ábrázolják Szent Istvánnal együtt. A zágrábi ezüst oltárelőn is megjelenik, az általa alapított székesegyház domborműves ábrázolásával együtt, ahogy jobb kezében alabárdot tart.

Nevéhez kötődik némely horvátországi helységnév, mint pl. *Ladislav, Ladislavec*, amely települések névadó szentjükről kapták nevüket.

A Pécs melletti németi templom egyik festményén László és katonái tűnnek fel, barokk öltözetben, s a király attribútumaként kiemelkedik a kezében lévő bárd, amellyel vizet fakaszt a hegy sziklájából, hogy meggyötört katonái szomjukat oltsák.

A horvát ikonográfiában Lászlót érett férfiként, Szt. Istvánt aggastyánként, fiát, Imrét fiatalemberként ábrázolják, s így együttesen látva őket a horvát nép a népszerű Háromkirályokat véli bennük felismerni. Ezzel párhuzamban a horvát énekekben Zrínyi is hármasként jelenik meg, valamint a sokác (horvát) népmesék egyikében, amelyben egy koldus metamorfózisként változtatja ilyenképpen alakját.

A *Képes krónika* névtelen krónikása Lászlóról feljegyzi:

Előbb Dalmáciát, aztán Horvátországot csatolta örökös jogon királyságához. Mikor ugyanis Zolomér (Zvonimir – F. Gy.) király gyermekek nélkül halt el, a felesége, László király nővére sokat szenvedett férjének ellenségeitől, és Jézus Krisztus nevében segítséget kért fivéréntől, László királytól. A rajta esett jogtalanságokat a király keményen megtorolta, Horvátországot és Dalmáciát teljességgel visszaszerezte neki, majd az említett királynétól a saját uralma alá vetette. Ezt a király nem kapzsiságból cselekedte, hanem azért, mert a királyi törvény szerint őt illette az örökség: Zolomér királlyal ugyanis első fokon rokonságban állott, és annak nem volt örököse...

A magyarországi, felsőszentmártoni horvátok úgy tartják, hogy a szent életű király hadaival a Dráván falujuk határában kelt át a szlavóniai területekre, nyomult Horvátország belsejébe, ám előtte táborot vert és megpihent katonáival, aminek emlékét a *Tábor* falurész ma is őrzi. Falujuk egyik utcáját Szent Lászlóról nevezték el. Horvátországi részeken, tehát a Dráva másik oldalán az ott

lakó horvátok büszkén állítják, hogy László király épp náluk lépte át a határfolyót.

Az elmagyarosodott buzsáki horvátok („tótok”) a település határában lévő szent kútról szóló legendájukat Szent Istvánhoz, illetve Szent Lászlóhoz fűzik. Az egyik történet szerint István legyőzi a somogyi pogány lázadó Koppányt, majd kezét megmossa a Szavica vizében, s azóta létezik a

csodaforrás, amely búcsújáró hely volt sokáig. Másik legendájuk szerint Szent László lovának patkója nyomán buggyant fel a Szavica forrásvíze.

A zágrábi székesegyház (zagrebačka katedrala) egykoron Szent István nevét viselte, amelyet a XIX. század végén H. Bollé átépíttetett, s a két szent királyunk nevét viselő oltár átkerült a horvát főváros Érseki Múzeumába (Metropolitiski muzej). A horvátországi Muraközben (Medimurje) és a Dráva mentén (Podravina), de a Szepességben, Erdélyben is a XIV. századtól kezdődően több kis falusi templomban a szent király és a kun harcát faliképek örökítették meg.

Szent Lászlót Corvin Mátyásig bezáróan, de a barokk korban is megkülönböztetett tisztelet övezte századokon át, aki a lovagkor példaképévé vált, egyben Erdély védőszentjévé, több templom patrónusává.

Dercsényi Dezső a *Képes krónika* felvezető szövegében felveti: „Hazai és külföldi kutató – még a jóhiszemű is – joggal szkeptikus, s nehezen tudja a különleges történeti helyzetet a magyar fejlődés rajzába beilleszteni.” A magyar fejlődés megrajzolásához kétségtelenül nemcsak magyarok járultak hozzá, hanem a magyar országtestbe beletartozó horvátok is, akik hungarus tudattal bírva saját művelődési értékeikkel gazdagítják a *Képes krónika* egyes részeit, mint megtapasztaljuk Szent László, a *Szigeti veszedelem* eposz esetében vagy pl. Ipolyi Arnold gyűjtéseiben mindez kiolvashatóvá válik. Az elmondottakra bizonyosságot kell szereznünk példák, analógiák felsorakoztatásával!

A fentiekben bemutatott két krónikarészlet szövegeire az alábbiakban teszünk kísérletet dekódolásukra. A textusból kiderül, hogy Szent László megsebesült, és úgy veszi üldözőbe a fekete kun vitézt. Minden bizonnyal, amiről nem szól a tudósítás, az ismert mitológiai séma szerint László és a kun között ezt megelőzően már párviadalra kerülhetett sor, amelynek során a főhős pillanatnyi vereséget szenved, nevezetesen Szent László, illetve megsebesül, azonban a küzdelem legvégén megsemmisíti ellenfelét. Esetünkben valójában ciklikus küzdelemről esik szó, amelynek pandanjára a Dráva menti horvát hagyományban lelünk, ahol a főhős Franjo Marcsetin szekercéjével legyőzi a kígyó-nőket, felapítja azokat, ám azok újraéledve a ciklus folyamán törlesztnek az adóságból, azaz ütésük következtében megbénul a főhős keze. E két azonos motívum hasonlósága, illetve azonossága minden kétséget kizáróan egybeesik

a ciklikusan megismétlődő küzdelem során. A főhős pillanatnyi veresége – bénulása, illetve sebesülése – mellett fegyverzetük is azonos. Marcsetiné a szekerce, míg tudvalevően Szent Lászlóé a csatabárd, amely kétségtelenül azonos fegyvernemnek tekintendő. A szláv és a balti népek mitológiájában a főisten, villámszóró Perun, illetve Perkunasz fegyvere is a szekerce, amely a mennykő-

Szent László zágrábi palástja – bélyegblokk

vel egyenlítődik ki. Perun ellenfelét, az alvilági, fekete színű istenséget, Veleszt, illetve Velniuszt villámmal kívánja agyonsújtani. Eme azonosságok kimutatása mellett elmondjuk, hogy Velesz ellopja az égből Perun feleségét, Mokos istenőnt, aki ezt követően fél évet vele tölt az alvilágban. Mokos promiszkuitása kétségtelenül kimutatható, nemkülönben ezzel párhuzamban az elrabolt lányé is, aki *fajtalan szerelmet* folytatott, mégpedig senki mással, hanem a fekete színű kun vitézzel, akinek az életéért könyörög, azonban mindkettőjükre halál vár.

Hogyan védte meg a felsőszenntmártoniakat a kenyér. Réges-régen a felsőszenntmártoni, Tábornak nevezett falurészen Szent László király szállt meg seregével, majd átkelt katonáival a Dráván. A horvát nemesek segítséget kértek tőle, ugyanis nővére, Szép Ilona horvát királyné volt, s férje, a horvát király halálával megüresedett a trón, és pártharcok vették kezdetét Horvátországban. Szent László és Kálmán királyunknak azonban sikerült lecsendesíteni a pártütöket. Így aztán Könyves Kálmán király nemcsak a magyarok királya volt, hanem a horvát nemesek is megválasztották királyukká.

Nos, a Táboron, a Dráva menti mocsarakban, vár állott egykoron. Az itt lakó horvátok meg a magyarok hatalmas tölgyfákat vágtak ki az erdőben, és az öszszekapcsolt fagerendák közé meg jó agyagos földet döngöltek, majd vártornyot építettek. És máris készen állt a vár.

A vár különösen jó védelmet nyújtott a helybélieknek akkor, amikor a török seregek erre hadakoztak. A beste kontyosok be szeretnék volna venni a várat. A nép a várba menekült előlük. Katonák is voltak, meg az egyszerű parasztok védtek a várat. A törökök ostroma igencsak elhúzódott. Alig volt már ennivalójuk a várvédőknek és az ostromlónak egyaránt. Ekkor a várban tartózkodó papnak az az ötlete támadt, hogy a katonák kenyeret lőjenek ki az ostromlók közé.

Amikor pedig a török látta, hogy a várbelieknek olyan sok kenyere van, hogy még közéjük is lőnek vele, szégyenszemre eltakarodtak a vár alól.

Igy védte meg a kenyér, Jézus teste a felsőszenntmártoniakat. Azóta a falut elkerülték a háborúk.

Szent Lászlóhoz szóló imádság. Oh, Szent László, kereszténységnek fénylő csillaga, akit az Úristen nagy jámborságod és egyéb szép erényeid folytán magas dicsőségre emelt: kérünk téged, hogy imádkozz érettünk a dicsőséges isteni trónus előtt, hogy a te érdemeid és közbenjárásod révén minden testi és lelki szerencsétlenségtől védve legyünk és békességben élhessünk, Te, aki testi életedben mindig az anyaszentegyház rettenthetetlen védelmezőjeként megmutatkoztál, és annak az országnak a felszabadítójává lettél, amelyet megmentőnk Jézus Krisztus urunk szent vérével megszentelt, és kiválasztást nyert. Most is minden rossztól védelmezd a mi szent hitünket és szeretett hazánkat, és kérleld Istenünktől, hogy országunk és szentegyházunk ellenségeit aláztosságra készítse és minden egyes gonosz tetteit és szándékait megghiúsítsa. Kérj számunkra kegyelmet, hogy szeretett hazánk lakói között semmilyen ellenségeskedésre ne kerülhessen sor, minden egyes széthúzásnak vége legyen, és hogy csak az egyetlen és igaz keresztényi szeretet és igazság kössön minket össze. Az égi Atyánál légy a pártfogónk, hogy szolgálatodnak köszönhetően ez álnok és csalárd világ minden egyes hívása ellenére a szeretett égi vigasságba térhessünk, és a harag ostaraitól az isteni kegy által megvédve legyünk, és a testi életünk békés végét követően örök üdvösséget nyerhessünk. Amen.

Ének Szent László királyról

(1500 körül)¹

*1. Idvezlégy kegyelmes Szent László király!
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
csillagok között fényességes csillag.*

*2. Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,²
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szíz Máriának választott vitéze.*

*3. Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre
teneked atyád kegyes Béla kerály,³
hogy hozza képest kegyes kerály lennél.*

¹ A híres énekről Gerézdi Rabán bizonyította be, hogy későbbi, mint az 1470 körül szerzett latin himnusz, tehát hogy latinból fordították magyarra, és nem fordítva. Gerézdi szerint a magyar vers egyházas típusú világi ének. A versnek két csonka másolata maradt fenn. Az egyik a Gyöngyösi, a másik a Peer-kódexben. E kettőből állítható össze a teljes vers, melyet a legfrissebb kritikai kiadás nyomán közlünk: Gerézdi Rabán, *A magyar világi líra kezdetei*, Akadémiai Kiadó, Bp., 162–164.

² nyomdokát követő

³ I. Béla. Uralkodott: 1060–1063.

4. Nekönk születél Lengyelországban,⁴
Mennyből adatál nagy csudaképpen,
másszor születél szent keresztvíztől,
ősödnék nevén László lón neved.

5. Mikoron méglen gyermekded volnál,
kihoza Béla kerály jó Magyarországba,
hogy dicsekednél te két országban,
Magyarországba és Mennysországba.

6. Letelepédél Bihar-Váradon,
ah⁵ várusnak lól édes oltalma;
templomot rakatál Szíz Máriának,
kiben⁶ most nyugoszol menden tisztességgel.

7. Környől fekesznek téged császárok,
püspökök, kerályok és jobbágyurak;
olaj származik szent koporsódból,⁷
tetemed foglalták az szép sár-aranyból.⁸

8. Téged dicsérnek szent zsolozsmával
papok, diákok és várusnépek;
téged dicsér földnek kereksége,
mert téged dicsérnek Istennek angeli.

9. Te dicsekedel keráli székedben,
képed feltötték az magas kőszálra,
fénlik mint nap, salyog mint arany:
nem elégeszik senki, tereád nézni.

10. Te arcul teljes, szép piros valál,
tekéntetedben embereknel kedvesb;
beszédedben ékes, karodban erős.
lám mendent te ejtesz, ki tevéled küzdi.

11. Testedben tiszta, lelkedben fényes,
szívedben bátor, miként vad oroszlán,
azért neveztek Bátor Lászlónak,
mikoron méglen iffíúdad volnál.

⁴ István halála után a Vazul-fiak, köztük Béla, László apja, Lengyelországba menekültek.

⁵ „a” névelő

⁶ Ti. a templomban

⁷ Ez a szentség jele.

⁸ Sár-arany=sárga arany

12. Tagodban ékes, termetedben díszes,
válladtul fogva mindeneknél magasb;⁹
csak szépséged¹⁰ császárságra méltó,
hogy szent korona téged méltán illet.

13. Mert választá az Szíz Mária,
megdicsőíte sok jó ajándékkal,
hogy te őriznéd és oltalmaznád,
neki ajánlád jó Magyarországot.¹¹

14. Fejedben kele¹² az szent korona,
megbátorejta téged az Szentlélek;
kezéd követni atyádnak életét,
rózsákat¹³ szaggatál, koronádban fízéd.

15. Te tatároknak vagy megtereje,
magokat szaggatád¹⁴ az havasokban,
te pogányoknak vagy rettenetik,
terekek mondottak feld félelmének.

16. Te kivagdalád az eretnekeket,
mind kígyomláltad, elszaggatád,
nem volt idédben gonoszol teve,¹⁵
mert csak híred-neved mindenek rettegték.

17. Azért igazságnak valál bírója,
az szép szízeségnek valál koronája,
te tisztaságnak tiszta ótalma,
irgalmasságnak teljes kevejeje.

18. Dicsérjük magyarok Szent László kerált,
bizony érdemli mi dicséretönköt,
dicsérik ötet angyelok, mondván:
Idvezlégy kegyelmes Szent László kerály.

⁹ Az Árpád-házaiak között többen is feltűnően magasak voltak.

¹⁰ A kifejezés értelme: „már csak szépséged miatt is”.

¹¹ A fordító tévedése „neki ajánlott” helyett.

¹² fejedre került

¹³ erényeket

¹⁴ Ti. úgy, hogy írmagjuk sem maradt.

¹⁵ tevő

Szent László-ének

(1470 körül)¹⁶

<p>1. Idvezléggy kegyelmes Szent László kerály,
Magyarországnak édes oltalma,
szent kerályok közt drágalátos gyöngy,
csillagok között fényességcsillag.</p> <p>2. Szentháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi,
te Szentléleknek tiszta edénye,
Szíz Máriának választott vitéze.</p> <p>3. Magyarországnak vagy kerályi magzatja,
szent kerályoknak fényes tüköre,
tenéked atyád kegyes Béla kerály,
hogy hozzá képest kegyes kerály lennél.</p> <p>4. Nekönk sziletíl Lengyelországban,
mennyből adatál nagy csuda képpen;
másszor sziletíl szent kereszt víztől,
ősödnek nevéen László lón neved.</p> <p>5. Mikoron méglen gyermekded volnál,
kihoza Béla kerály jó Magyarországba,
hogy dicsekednél te két országban:
Magyarországban és mennyországban.</p> <p>6. Letelepédél Bihar-Váradon,
ah városnak lón édes oltalma,
templomot rakatál Szíz Máriának,
kiben most nyugoszol minden tisztességvel.</p> <p>7. Környölfekesznek téged császárok,
püspökök, kerályok és jobbágy urak;
olaj származik szent koporsódból,
tetemed foglalták az szép sár aranyból.</p> | <p>1. Salve benigne rex Ladislae,
Hunnicae plebis dulcis patrone,
regis regum gemma praeclara,
siderum coeli praefulgidum sidus.</p> <p>2. Tu Trinitatis cultor fidelis,
Jesu Christi vestigia terens,
Spiritus Sancti vas tu dilectum,
electe pugil almae Mariae.</p> <p>3. Tu nam Hunnorum regia proles,
regum sanctorum speculum fulgens,
genitor tuus rex pius Bela,
ut more patris rex pius fores.</p> <p>4. Tu nobis natus Polonico regno,
coelitus datus praesagio magno,
esque renascens fonte salutis
nomine avi dictus Ladislaus.</p> <p>5. Tuque cum esses teher, aetate,
eduxit rex Bela in Pannoniam,
ut te laudarent patria regna,
Hunnicum scilicet atque coelicum.</p> <p>6. Tu resedisti Bihar-Varadini,
urbis futurus dulcis patronus;
to construxisti templom Mariae,
quo nunc quiescis omni honore.</p> <p>7. Te circumcingunt imperatores,
praesules, reges, clari barones;
oleo sudat sacrum sepulcrum,
ossa teguntur auro fulgenti.</p> |
|--|--|

¹⁶ A feltehetően egyszerre két nyelven (magyarul és latinul) íródott ének az egyházi és világi líra határán áll. Költői szempontból mindkettő igen jól sikerült, felépítésük világos, jó tagolású, a világi lírától befolyásolt. A László-ének verselése felező tizes, a négysoros strófák negyedik sora tizenegy szótagú. Dallama is fennmaradt. (L. Vekkerdi József: *Szent László-ének = A régi magyar vers*, szerk. Komlószi Tibor, Bp., 1979, 11–21.)

8. Téged dícsérnek szent zsolozsmával
papok, diákok és városnépek,
téged földnek kerekége,
mert téged dícsérnek Istennek angyeli.

9. Te dicsekedel kerályi székedben,
képed feltötték az magas kőszálra;
fénlik, mint nap, salyog, mint arany,
nem elégszik senki tereád nézni.

10. Te arcul teljes, szép piros valál,
tekéntetedben embereknél kedvesb,
beszédedben ékes, karodban erős,
lám, mendent te ejtesz, ki tevéled küzdik.

11. Testedben tiszta, lelkedben fényes,
szívedben bátor, miként vad oroszlán,
azért neveztek Bátor Lászlónak,
mikoron méglen ifjúdad volnál.

12. Tagodban ékes, termetedben díszes,
válladtul fogva mendeneknél magasb;
csak szépséged császárságra méltó,
hogy szent korona téged méltán illet.

13. Mert választá az Szíz Mária,
megdicsőíte sok jó ajándékkal,
hogy te őriznéd és oltalmaznád
néki ajánlád jó Magyarországot.

14. Fejedben kele az szent korona,
megbátorejta téged az Szentlélek,
kezdéd követni atyádnak életét,
rózsákat szaggatál, koronádban fízéd.

15. Te tatároknak vagy megtörője,
magokat szaggatád az havas[okban];
te pogányoknak vagy rettenetük,
teretek mondottak feld félelmének.

16. Te kivagdalád az eretnekeket,
elszaggatád, mind kigyomláltad;
nem volt idédben gonoszól tevé,
mert csak híredn[eved] mindenek rettegték.

8. Te venerantur cultu divino
sacer clerus et plebs devota,
te adorant regna terrarum,
etenim laudant astra te coelí.

9. Tu gloriaris regio throno,
imago sita est in muro alto,
splendet ut sol, fulget ut aurum,
haud sat est visu te contemplari.

10. Tu vultu plenus et rubicundus.
tu et aspectu desiderabilis,
in verbis dulcis, tu manu fortis,
deicis cunctos tecum dimicantes.

11. Tu carne purus, mente praeclarus,
tu corde audax more leonis,
ob hoc es dictus Bator Ladislaus,
dum adhuc iuvenis aetate fores.

12. Tu membris sanus, forma decorus,
humeris tuis altior cunctis,
specie sola imperio dignus,
corona sancta to rite cernit.

13. Te elegit virgo Maria,
praedotavit gratiarum donis,
ut custodires et gubernares
legatum sibi Hunnicum regnum.

14. Tuque fulcitus regni corona,
irradiatus Spiritu Sancto,
comitabaris mores paternos,
rosas legebis, corona stipabas.

15. Tu fidem sanctam et catholicam
praeconisatam ab hominibus Christi
observabas et protegebis
corde, ore sancto et ense.

16. Tu Tartarorum terror eorum,
crebro debellans in alpihus eos,
tu bassarum pavor eorum,
tu metus orbis Theucris vocabaris.

17. Azért igazságnak valál bírója,
az szép szíz[s]égnek valál koronája,
te tisztaságnak tiszta oltalma,
irgalmasságnak teljes követője.

18. Dícsérjük magyarok Szent László
kerályt,

bizony érdemli mi dícséretönköt;
dícsér[i]k őtet angyelok, mondván:
idvzlégy kegyelmes Szent László kerály.

17. Tu exstirpasti gentes, haeresim,
ulscitas (Hussitas?) omnes tu evulsisti;
nec fuit auctor quispiam mali,
sola fama tua cunctos terrebat.

18. Tu acquitatis iustus eras iudex,
virginitatis eras corona,
tu castitatis castus patronus,
tu pietatis totus eras factor.

19. Hunni laudate sanctum Ladislaum,
quia meretur a nobis laudem;
laudent eum angeli dicentes:
salve benigne rex Ladislae.

(Peer-kódex, 308–325.; Gyöngyösi kódex 1–2 – RMKT 12 220–234 – Vekerdi József olvasata nyomán: *A régi magyar vers*, 1979, 11–14.)

